

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
számlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végezzük.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közölletnek.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

A túlsó partok felé.

Mögöttünk pusztaság, melyben mint a nagy sivatagokon az útközben kidőltek csontjai
fehérlenek. Elöttünk a tenger, a jövődő bizonytalan vizei s a révpart, hová törekszünk a semmiség
kódébe veszve.

Bizonytalanság borong vágyaink, reményeink, életünk felett. Ezer veszélyekkel zajlanak
elébünk a habok. Megértük, hogy a hanyatló köztársaság és az emelkedő caesárok költője hármás
ércel övezett kebelről dalol, midőn a tengerjáró útasról beszél.

És azért mégis a habokra szállunk s egy magyarázhatatlan érzéstől üzelve a túlsó partok
felé sietünk.

Én szenvedéseimmel és tört reményemmel indulok. Te örömeidet és élveidet viszed és
aranyhomoku partjait keresed, vagy hatalomra fényre áhítzol. De mindegy, ha csak teidnek és
az életnek gondja hajt is: egyformán vonzatól és vonzódol, mint a vándor madár, mely zordonra
fordultán a napoknak boldogabb partok felé siet.

Boldogabb partok, mint a melyeken most reménykedünk, eljuthatunk-e kikötőidbe valaha?

El az Urral, ki tanítványait azzal biztatá egykor: „Menjünk által a túlsó partra!”

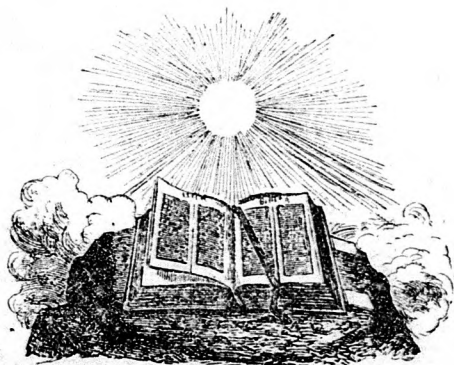
És el, ha futásunkat a bűnnek, a haragnak, a hiábavalóságnak terhei meg nem akadá-
lyozzák. El, ha az ég áldása és kegyelme rajtunk s útunkon el nem fogyatkozik.

Kopár a szirt, a hol megállapodtunk. De hála áldozatja leg rajta és fénye mint a vilá-
gító torony lángja a szirtek között is megmutatja a kikötőt.

Bizonytalan a jövő, sejtelmesen zúgnak a habok; vészesen morajlik a víz az örvények
mélységei felett. De mégis át kell menni rajta. Az életre is, a halálra is; a dicsőségre és a gya-
lázatra is; az üdvösségre is, a kárhozatra is.

Az Ur volt eddig velem s újabb útamra is Jézussal indulok. Az ő hajójába kíván-
kozom és szentegyházamhoz s az evangéliomhoz fogózkodom. Szerencsés lesz-e sorsom, teljesül-
nek-e reményeim? Át száll-e kis hajóm csak az új esztendő vizein is? Mit kérdezem, ha keblemben
a hit s mit ti is szeretteim, sorsomnak hitemnek osztályosai! Indul az év, készen vár a sajka.
Vár a munka, vár az evező. El hát ama túlsó boldog partok felé. El a Jézussal és a nagy Isten
szent nevében.

Vándor.

Biztatás.

Érdemes a házi tűzhelyért, az egyházért és a hazáért küzdeni.

A ki az övéit elhagyja a pogánynál is alábbvaló s hogyan hagyhatnánk mi el azokat, a kikkel a szeretet kötele fűz egybe s kiket nekünk az isteni kegyelem adott?

Uj év, uj küzdelmek s nekünk küzdenünk kell első sorban magunkért és a hozzánk tartozókért. Megfeszített erővel, mert a létérti harc nehezebbé vált; magasztos életelvekkel, mert ezek nélkül cél és irány nélkül vergődünk s a gondviselésbe vetett szilárd hittel, mert csak így tarthatjuk fenn magunkat.

Sok egyháznak a romlása van az Éli és fiainak szomorú példaadásával összeköttetésben. Nehéz feladat hárul az evangéliom hirdetőire, az egyházak lelkészeire, tanítóira, tanáira és előljáróira.

Az egyházainkból most nyíltan kiváló baptisták is első sorban reánk és az egyházi fegyelem lazaságára mutatnak.

Szemünkre vetik, hogy mi a jók és gonoszak között különbséget nem teszünk.

Nincsen igazok, mert az egyéntől csaknem lehetetlenséget követelnek és az isteni hosszútűréssel szállnak perbe, mely jókra és gonoszokra egyformán felhossa a napot és a vetésben együtt engedi növekedni a hasznos növényt és a gyomot.

De elválasztja az aratáskor és az ítéletkor. Az ő ítéletök azonban szeretetlen és türel-

metlen, de jogtalan is, mert egyedül Isten a ki megítél és az Ő szent Igéje.

Hogy azonban az evangéliom igazságainak jobban átkellene hatni az egyéni életet s meg kellene látszani a családban is kétségtelen.

Erre kell azért törekedni és erre kell az egyház előljáróinak példát mutatniok.

De kétségtelen az is, hogy az egyházi élet sem állhat merő kormányzásban, az iskolai és vagyoni ügyek számbavételében és a terhes de sokszor meddő templomi szolgálatok hivatalos teljesítésében.

Ezek mind elengedhetetlen tartozások, de ha pusztán azokat cselekedszük a mivel tartozunk, még csak szolgák vagyunk s mi magasabbra vagyunk hivatva: szabadságra és szabadságra nevelésre, boldogságra s a boldogságra való elvezérelésre.

Sokszor halljuk mindezekre a jelszót: evangélizálni. Mindaz azonban, a mi e végből ajánlatik csak pusztá eszköz s határozott célkitűzés nélkül nem vezet sikerre. Ez a cél a földi életre a boldogság, a jövődre nézve az üdvösség.

Ma inkább csak az utóbbiakra vagyunk tekintettel. A tanítás iskoláinkban alig szolgálja az élet igényeit és a létérti harc nehézségeire, a szenvedések elhárítására vagy meggyógyítására, az anyagi nyomor kevesbitésére alig tehetünk és teszünk valamit.

Árvák, szegények, betegek gondozása, a létfeltételek megjavítása, a népbűnök ellen való küzdelem, a szózsek erkölcsi tanításaitól, vigasz-

TÁRCA.

A jakobinus pap és a desertor katona.

Háborús időkben sok olyan ember akad, a kik a zavaros viszonyokat felhasználván, visszaéléseket követnek el. Nemesak a politikai, hanem az egyházi életben is akadnak olyanok, a kik könnyelmű cselekedeteikkel pillanatnyi hasznot húznak a különleges helyzetből. Nagyon veszedelmes volt minden ilyen kísérlet különösen még akkor, a mikor a kormány egyesek botlását is a protestánsok zaklatására használta fel. Ezért az egyházi hatóságok különös éber figyelemmel örködtek affellett, hogy a politikai felsőbb hatóságok semmiféle beavatkozásra jogcimet ne nyerjenek.

Különösen kedveztek a viszonyok a kalandor természetű ifjaknak a nagy francia forradalom idején. A felforgató eszmék nem egy lelkészi pályára készülő ifjut zökkenetettek ki a rendes kerékvágásból, s az országos mozgalmak több olyan ifjut csábítottak bűnös visszaélésekre, a melyek a felsőbb egyházi hatóságoknak sok gondot okoztak. A nagy francia forradalom idejéből két ilyen esetet írok le.

A deési egyházmegyében szolgált egy Ambrus

Gedeon nevű lelkész, innen azonban bizonyos okból „proscribálták.“ Ambrus átjött a szilágyi egyházmegyébe és szilágyecsehi káplán lett. Ugy látszik, hogy titokzatos módon tett szert állására, mert káplánságát az esperesnek nem jelentették be. Az egyházmegyei gyűlés jött a dolog nyomára olyan jelentéssel kapcsolatban, a mely az ő hivatalba jutásának is valószínű magyarázatát adja.

Ismerték mindenütt, mert mulatságokban szeretett részt venni a „francia jakobinus,“ kit a politikai hatóság elől el kellett rejtteni. A nagy népszerűségnek örvendő „francia jakobinus“ viselt dolgai felett a szilágyi egyházmegye nagyon megbotráncozott, rögtön meg akart szakítani minden összeköttetést a „jakobinussal“ és bár az egész esetről csak az egyházmegyei gyűlés után értesültek, mégis siettek kimondani, hogy Ambrus a szilágyi egyházmegyében prédikátor nem lehet.

Az „üldözött jakobinus“ ügye ezzel nem ért véget. A martyroknak védői szoktak akadni. Ambrus Gedeonról gondoskodtak a jó hazafiak, s megtették récei papnak. Arról természetesen gondoskodtak, hogy az egyházmegye a szerencsés választásról ne értesüljön. Az esperesnek azonban így is tudomására jutott. Ambrus elmozdításához azonban nehezen tudott hozzáfogni, mert a nép ragaszkodott hozzá, bizonyítékai pedig nem voltak ellene. Az esperes egyelőre mást nem tehetett, minthogy kihallgatott két tanut, kik az Ambrus állítólagos jakobinusságát tisztázták, ezeket megeskette vallo-

talásától s bizonyos általánosságoktól eltekintve, tisztán a társadalomra és az államra marad.

A társadalom pedig ilyen feladatra szervezetlen és gyenge, az állam pedig nehezen mozduló és alkalmatlan.

Mindenképen az egyházra hármlik tehát a feladat, hogy a maga kész szervezetével, az evangéliom csodás kincseinek a birtokában a társadalom és az állam segítségének igénybevételével, felhívásával, az igehirdetés mellé új feladatot tűzzön ki; a most legtöbbször szónoki hatásra törekvő templomi beszédek átalakítsa s az evangéliom tényét az élet sötétebb oldalaira és céljaira irányítván a magyar nép mentésére siessen.

A nép pusztul anyagilag, pusztul erkölcsileg. Sok helyen már fája is megromlott és alig hoz új hajtásokat. Az iskolai tanítás olyan berendezésével, mely az egyén későbbi élet feladatát is nézi; termelési, fogyasztási és hitelszövetkezetek alakításával, a meglévő háziipar fejlesztésével, okos vezetéssel, tanácsadással, azonban mindenütt, a hol a társadalom gyenge, még lehet rajta segíteni.

Tudom, hogy ezek első sorban nem egyházi feladatok, de azt is vallom, hogy a lelkész közreműködése mindezekre csodát tehet, s a lelkészek képzésének e feladatokat illetően is ki kell terjeszkednie.

De ha maga a lelkész nem is áll mind e kezdeményezések élére, mozgásba hozhat másokat s különösen sokat tehet, ha a pusztá egy-

házhoz való tartozáson felül, melynek mértéke az adófizetés, hivei számára új kötelekeket teremt.

Az amerikai magyar egyházak egy betegsegélyező és temetkezési intézetet tartanak fenn, mely a résztvevőket tekintélyes anyagi segélyben is részesíti. Hogy beillenék ide a másutt oly virágzó diakonissa intézmény, melyre népünknek osztálykülönbség nélkül olyan égetően nagy szüksége van. Sok helyen nincsen orvos és a nép magára hagyatva sorvad, szakképzett betegápolóknak meg mindenütt hijjával vagyunk. A betegsegélyező egyesületek ezeket is munkába állíthatnák. Ezeknek és a szeretetházaknak kellene az árva és szegényügyet is kezökbe venni. Gönczy Pál és Szönyi már a 40-es években létesítettek a zelméri pusztán egy kis telepet, mely a növendékek bentlakásával, tanításával, dologra való nevelésével és munka erejének felhasználásával, az önfentartás elvén alapult. Külföldön sok árvaház van ilyen módon szervezve s ezekkel kellene nekünk is megpróbálkoznunk. Falukon, helységektől messze fekvő tanyákon és városokban, az elhagyottak nevelésével, munkára képzésével nagy eredményeket tudnánk elérni.

A mindinkább harapódzó népbűnök, erkölcs-telenség elleni küzdelem meg egyenesen az egyház programjába vág.

De fő feladatunk mégis csak az irányítás és az akaratnak céltudatos erkölcsi és öntudatos vallásos nevelése. Ez az igazi apostoli munka és feladat. Erre tehet legtöbbször a templom és iskola, a lelkész és a tanítók s itt jön tekintetbe a lel-

másukra, Ambrusra pedig ráparancsolt, hogy a paróchiáról takarodjék, a récsei egyház előjáróit pedig megidézte, hogy cselekedeteikről számoljanak. Azonban az esperes fellépésének semmi hatása sem lett, sem az egyház előjárói, sem a pap nem engedelmeskedett. Az esetről az egyházkerületi gyűlésen jelentést tevő Fadgyas István esperes azt is hozzátette, hogy Ambrus Gedeont az erdélyi főconsistoriumnak feljeleníti.

Az egyházkerületi gyűlés az esperes eljárását helyeselte. De már tovább is ment. Tisztáznia kellett magát a politikai hatóságok előtt, hogy forradalmi embereket nem akar rejtegetni. Kimondta tehát, hogy Ambrust a legközelebbi postával az erdélyi guberniumnak is bejelenti.¹

Az Ambrus ügyét rendszeres vizsgálat tárgyává tették. A récsei egyház előjárói is meggondolták a dolgot és nemsokára rendes jelentés jött Ambrusnak több rendbeli visszaéléseiről. Vádolták azzal, hogy különféle „bűvösbájosságot” művel, még azt is állították, hogy misét szolgáltatót, habár utóbbira vonatkozólag az egyház jelentése nem eléggé világos. A jelentés szerint már a récsei egyház sem ragaszkodik hozzá feltétlenül. A hívek nagyobb része más prédikátort óhajt, a melyik rész meg akarja is tartani, feltételül köti ki, hogy magát

törvényesen tisztázza a vádak alól. Az egyházkerületi gyűlés ez ügyben újabb vizsgálatot rendelt el.¹

Az újabb vizsgálat 1797-ben bebizonyította, hogy Ambrus Gedeon a „bűvösbájosságot” és az ördöghöz való folyamodást, melylyel vádolták, csakugyan megcselekedte. Ambrus maga bevallotta, hogy az első próbatétel az ő házában folyt le, s bizonyos írásról is, mely ott szerepelt, bevallotta, hogy az övé, aláírták ő és vele egyetértő társai. Ő írta a circulust, a gyertya és kréta, melyet használtak, az Ambrus ládájából került ki, azt is bevallotta, hogy az ördöghöz intézett írásnak némely részét ő olvasta fel a circulusban, pedig először ezt is tagadta. Azzal mentette ugyan magát, hogy ezeket tréfából cselekedte, de mentségét nem lehet elfogadni, mert társait annyira eleséltette, hogy azok minden cselekedetét valóságnak tartották, s így őket azon iszonyu bűnbe ejtette, hogy nem tréfából, hanem komolyan folyamodtak a gonosz lélekhez. Ezt a cselekedetet különösen prédikátorban nem lehet elszenvetni, mert neki másokat is minden jóra kellene oktatni, s ilyen bolond vélekedéseket ki kellene irtania. Legnagyobb bűne azonban, hogy Kis János iskolamesternek elnézte, hogy Somlyóra ment a „pater praesidenshez”, hogy misét mondasson. Ha nem Ambrus küldte is, ha nem az ő megbízásából tette is ezt, hibás abban, hogy ő

¹ Tiszántúli egyh. ker. jk. 1795. évi 67. p.

¹ U. o. 1796. év 59. p.

kész társadalom építő és megtartó feladata. Ez a mi álláspontunk a socialismussal szemben is.

A nép magára hagyatva maga keresi a boldogulás és menekvés útját. Az egyház, a lelkész ne gátolja e törekvéseket, hanem mozdítsa elő és ha lehet vezesse. Ne hagyja magára a népet, a melyből való maga is s a melynek idvességére, boldogulására az egyház isteni intézménye is létesült. S tegye mindezt nem a hatalom megtartására s nem a pusztá hatalom elnyerésére, hanem az Idvezítő útatisításából és az ő példája nyomán.

Az a nagy mozgalom, mely most a tömegek lelkét elfogta, az a fejlődés, mely feltartóztatatlanul megindult, így lesz az emberiség javára s az a jövő, mely most oly borús és olyan fenyegető, így hozza meg az egyén, a köz, az egyház és a haza boldogságát, melyet mindnyájan olyan forrón kívánunk.

Dr. Ferenczy Gyula.

Dégenfeld József gróf.

A Sárospataki Lapok zsinati tudósítója azzal kedveskedik az olvasó közönségnek, hogy a mi egyházi életünk kitünőségeit s különösen Dégenfeld József grófnak a tiszántúli egyházkerület főgondnokának zsinati szereplését ellenszenves és hamis világtításban iparkodik feltüntetni.

Nem tudjuk ki írja ezeket a hosszú lére

eresztett s tendenciózusan kiszinezett közleményeket, de feltesszük a testvér-egyházkerület tagjairól, hogy nem szívesen látják egy nagy emberünknek ilyen meghurcoltatását és kisebbitését. Mi pedig tiszántúliak egyenesen tiltakozunk az ilyen igazságtalan elbánás és méltatlanság ellen.

Bármilyen elvi és más eltérések legyenek közöttünk idehaza, bármilyen választalat emeljen köztünk a párt politika, abban mindnyájan egyetértünk, hogy gróf Dégenfeld József magas állására mindenben rátermett s úgy a kerület mint az egyetemes egyház ügyei körül nagy érdemeket szerzett, ki a legnagyobb odaadással és anyagilag is mindenben példát mutatva áldozza idejét és tevékenységét a közügy és a magyar ref. egyház érdekeiért.

Hogy most ez érdekek szolgálatában nem nyerte meg a Sárospatakiak tetszését, azt megtudjuk érteni.

De hogy nyíltan kimondott véleményéért és teljesen jogos állásfoglalásáért sárral dobálják s ezt személyes ellenfelei épen egy szomszéd kerületbeli egyházi lapban tegyék, az ellen a legérellyesebben óvást emelünk.

E támadásoknak csak az lehet a célja, hogy szeretett főgondnokunkat elkedvetlenítsék; de bizunk benne, hogy ez a tervszerű törekvés nem fog sikerülni. Mi megtudjuk becsülni a magunk vezéreit s ha eddig nem tettük volna, most mint egy ember sorakozunk mellé.

De bizunk magában a grófban is, hogy e

szolgáltatott alkalmat arra, hogy a mise mondást kérje. Ezen eljárásnak az a megszügyenítő következménye lett, hogy az Urnapján prédikáló somlyói katolikus pap kikelt a rései pap ellen, és kisebbitette vallásunkat és egyházi szolgálatunkat. Bebizonyosodott Ambrus Gedeonról még a részegeskedés is. Ambrust mindezen bűneiért a prédikátorságból kitette az egyházkerület, továbbá az urvacsorájától eltiltotta a LXIII. kánon értelmében, mindaddig, a míg poenitentiát nem tart. Kiss János iskolamester sem kerülte el büntetését: mivel a pap minden bolondságainak ő volt a főszköze, s az ördöghöz való folyamodást maga is producálta a klasziban, hivatalától a következő Szent György napig megfosztották, s elrendelték, hogy ezen idő alatt fizetése se legyen. Társukat Gutti Dénest már a megyéhez idézték, ha ott meg nem büntetik, akkor poenitentia tartással censuráltassék.¹

A másik ügy egyik rektorságra kibocsátott ifju ügye. A rektoriákra kibocsátott ifjak szoros felügyelet alatt voltak. Ugy az eklézsia előjárói, mint az esperes tartoztak erkölcsi magaviseletükre felügyelni, sőt az egyházmegyei gyűlésen az esperes lelkét is kérdezett tőlük, hogy nem töltik-e az időt hanyagsággal. A rektoriák intézményének sok jó oldala mellett megvolt az a hátránya, hogy a kibocsátott ifjak nem tekintették és

nem is tekinthették állásukat véglegesnek, s így munkájok sem volt olyan, mint az állandó tanítóké. A rektorok külföldi utra készültek, egy helyen legfőlebb három évig szolgálhattak, s így a nemes ambíciók kívül semmi sem ösztönözhetette őket arra, hogy kötelességüket pontosan teljesítsék. Volt is sok baj némelyikkel, az egyházmegyei és kerületi gyűlés több ízben foglalkozott ügyeikkel. A ki nagyobb hibát követett el, rektoriáját elvesztette és kimondták rá, hogy papi pályára nem léphet.

A külföldön tartózkodó ifjak ellenőrzése még nehezebb volt. Pedig ezek ellenőrzésére annál nagyobb gondot kellett fordítani, mert a kormány a külföldi egyetemek látogatását nem jó szemmel nézte. A tiszántúli egyházkerületi gyűlésen a főkurátor azt jelentette, hogy az akadémiákra járó ifjak nagy számán már felsőbb helyeken is megbotránkoztak, s attól lehet tartani, hogy a kimenetelt megszorítják. Ezért az egyházkerület felhívta a bécsi ágenst, hogy csak azoknak szerezzen útlevelet, a kik professoraiktól bizonyítványt visznek. A professorok pedig csak az arra érdemeseknek adjanak bizonyítványt.¹ A püspök 1794-ben útasította a tanárokat, hogy senkit ne bocsássanak ki a külföldre vizsgálat és az esperesektől rektori működésökről nyert bizonyítvány nélkül.²

¹ Tanárkari jk. 1750. jan. 14-én.

² U. o. 1794. febr. 24.

¹ U. o. 1797. évi 41. p.

támadásoknak nem tulajdonít nagyobb jelentőséget, mint a melyet azok egyáltalában megérdemelnek s haladni fog tovább is azon az úton, melyen eddig kerületünknek és egyházunknak terhét és szent érdekeit emelte, a jók bizalmát és elismerését kiérdemelte. Sok minden felfordult, sok minden megváltozott ebben a szerencsétlen országban. A szenvedélyek lángja felgyult és éget.

Változások történtek magában a ref. egyházban is. De sem a közpályán, szereplők érdemeinek méltányolására, sem a vezérek iránti tiszteletre és elismerésre, sem a köztisztességre és illendőségre vonatkozó felfogásunk még hála Istennek eddig még meg nem változott.

Legalább nem annyira, hogy az ilyen bántó és igazságtalan támadás visszaütésre nem találja. S ezt tesszük mi most, midőn ez elbánás egy olyan férfival szemben történik, a kire mindnyájan büszkeséggel tekintünk, a kinek eddig is sokat köszönhetünk s a kitől a jövőben úgy egyházkerületünk mint közegyházunk javára még többet várunk.

Esperes.

Egyháztörténelem prédikációban.

„*Mathesius*“ *Predigten über Luthers Leben. Basel.*

Mult év (1904.) június 24-én volt négyszáz éves évfordulója a Csehország reformátora *Mathesiusz János* születésének. Reformátori munkájának színhelye

A francia forradalom alatt sok gondot adott a kormánynak a külföldre járó protestáns ifjak ügye. A helytartótanács 1798-ban tudatta a debreceni professzorokkal, hogy az ifjaknak csak a kijelölt egyetemeken való tartózkodást engedik meg, s tudassák az ifjakkal, hogy a kijelölt egyetem helyett másra menni nem szabad.¹

Az egyházkerületi gyűlés nagyon vigyázott arra, hogy a külföldre bocsátott ifjak magaviseletökkel ne veszélyeztessék a külföldi egyetemek látogatásának ügyét. Ezért csak olyan ifjakat bocsátottak ki, a kik addigi magaviseletök folytán kilátást nyújtottak arra, hogy a külföldön is megfelelő módon viselik magukat. A rektorságra kiment ifjunak úgy az egyház előjáróitól, mint esperesüktől bizonyítványt kellett hozni, e nélkül sem a kollégiumba vissza nem vették sem a külföldre ki nem bocsátották.

Egyik ilyen Igmándra kibocsátott ifju, Nagy József, mint rektor nem viselvén magát jól, bizonyítványt nem kapott esperesétől, s így a kollégiumba nem térhetett vissza. Egyelőre hazament szülőföldre Téglásra, hol újabb bajba keveredett. Bizonyos meg nevezett okból a község biráival összeveszett. Nagy merészség volt ez akkor, mint Nagy József esete is bebizonyította, mert a község előjárói nem ismertek tréfát, a

Joachimsthal, ahol 1532-től 1565. október 7-én bekövetkezett haláláig munkálkodott, előbb mint tanító, 1545-től pedig mint lelkész. Hatása alatt Joachimsthal egész vidéke a reformációhoz csatlakozott. A Ur ezen fáradhatatlan munkásának nem kevesebb, mint másfélezer predikációja forgott körkén. Egyike volt a legszeretettebb, a legolvasottabb írónak. Fájdalom, munkájának gyümölcsét a harmincéves háború megsemmisítete. Csak a Los von Rom mozgalom hatása alatt kelt ismét életre a joachimsthal ev. gyülekezet.

A negyedszázados évforduló és a joachimsthal gyülekezet újjászületése indította *Buchwald György* lipcsei lelkészt, hogy Mathesius predikációi közül a joachimsthal gyülekezetnek ajánlva kiadja azokat, a magok nemében fölötté érdekes beszédeket, a melyekben a reformátor az ő kedves tanítója, házigazdája, barátja a nagy *Luther Márton* életéről, tanításáról szól halgatói előtt gyülekezetének templomi szószekéből. Az egész tizenhat beszéd, a melyeknek elejét 1562. nov. 10-én mondotta. Elmondásuk tehát téli időre esett. A beszédek a szemtanu közvetlen előadásával hatnak. Belőlök a tanítvány mélységes hálája s a reformátor tüzes buzgósága árad ki. Sok oly dolgot mond el Luther életéből, a melyet csak ő tudott, mint szem és fültanu. A hatodik számú beszédben tárgyalja Luther és Zwingli vitáját, merev lutheri szempontból. A tizenötödik beszéd egy Luther fölött, ennek halála után jóval, elmondott halotti predikáció.

Ezeket a beszédeket írójuk „*Historia*“ névvel nevezte volt. Textus nice egyik elé sem jegyezve. Alakjuk egyszerű történeti előadás alakja. Noha kathedrai beszédek, mégis jobban illik rájuk a Mathesius adta elnevezés: predikációk.

Előttünk abban rejlik nagy fontosságok, hogy bizonyosságot szolgáltatnak arról, hogy már a reformáció korában is voltak — épen a reformátorok között is — a kik helyénvalónak tartották, hogy a kathedrában egyháztörténetet is tárgyaljanak. Hogy ilyen történeti beszédet nem csak Mathesius ajkairól hangozhattak el, sejtem, vélem a

franciák ellen sok katona kellett, kötéllel fogták az embereket, a rossz erkölcsüektől minden község igekezett megszabadulni. Nagy Józsefet is ilyennek tartották, az izgága embertől meg akarták szabadítani a falut, tehát katonának adták. Olaszországban harcolt és 1797-ben egy olaszországi ütközetben francia fogságba került. Azonban Lodiból megszökött a fogságból. Bazelbe ment, a hol az egyetemen tovább akart tanulni. Felvételéhez azonban útlevel volt szükséges, mit csak a bécsi református ágens útján szerezhethetett volna meg. Itt tehát a bécsi ágensnek, hogy a katonaságtól való kiszabadítását eszközölje ki. A bécsi ágens, Vitéz József az ügyet az egyházkerületi gyűlés elé vitte, a mely azonban azt határozta, hogy mivel Nagy József mint Igmándi iskola-mester sok kihágásaiért hivatalából kitétetett, s Tégláson is mint izgága embert katonának adták, s mivel ő neki fogságból lett kiszabadulása után a regimentjénél kellett volna jelentkezni, az egyházkerület az ő ügyét, mivel desertorral van dolga, elő nem mozdíthatja, sőt a bécsi ágens utasítja, hogy Nagy Józsefet, mint desertort illetékes helyen jelentse is fel.¹

Igy kellett az egyházkerületnek folytonosan örködni a felett, hogy a kormány haragját valahogyan magára ne vonja.

Dr. Barcsa János.

¹ U. o. 1798. máj. 1.

¹ Egyhk. jk. 1797. évi 29. p.

második helvét hitvallás huszonnegyedik fejezetéből.

Munkáját hamis világitásba állítanók, nem lenne egyéb balgaságnál, célja félre értésével, ha azt mondanók hogy Mathesius ezen beszédekkel az evangéliomot számúzi a kathedrából, vagy hogy legalább is másodsorban szoritja le. Luther életét azért viszi falusi gyülekezete elé, hogy megösmérjék a Szent Léleknek csodálatos munkáját, melyet Lutherben és Luther által vitt végbe. Ezek az egyháztörténeti beszédek noha formájok a prédikáció mai fogalmát nem fedik, csak arra szolgáltak, hogy a híveket megszilárdítsák az evangéliomi tiszta tudományban.

Mathesius után mintegy negyedszáz esztendő múlva jelenik meg a theologiai irodalom mezején, a kik nyomaiba lépnek. Nálunk S Szabó József, a németeknél Kreutzer Ilswangeni lelkész. Kreutzer munkája:

Kreutzer M. Kirchengeschichtliche Predikten über Doktor Luther. Göttingen. 1903. Eddig három füzet.

Kreutzer is azt az anyagot öleli föl először, a mit Mathesius. Mathesius előadásában a szemtanu közvetlensége hat reánk. Kreutzer azzal tűnik ki, hogy nála az előterjesztett anyag több, a gondolatok mélyebben járók, a reformáció története nyújtotta kincseket korunk hit és erkölcsi életének javára fordítja. Mig Mathesius a tanítvány hála-lája indítja első sorban Luther életének kathedrába vitelére, addig Kreutzer az a határozott cél, hogy az egyház történelem a kathedrában prédikáltassék.

A német egyházi lapokban nem találok nyomát, hogy Kreutzer céljában az evangélium megsértését látnák a teologusok. A legelőkelőbb kritikai lapok szívesen fogadják vállalkozását. Ime a lipcei *theologisches Literaturblatt* néhány megjegyzése (1904. 9. szám.) A cél, a mit Kreutzer kitűzött, komoly figyelemre méltó. Nem lehet eléggé méltányolni a nyereséget, a melyet a gyülekezet tulajdon történetének ösmertéből merithet. Különösen az egyház nyugtalankodó korszakaiban, amelyekhez a jelen is tartozik, nem lehet elégszer utalni a történet tanításaira. E prédikációk bizonyítják, hogy az egyháztörténeti prédikációknak is lehet biblicus tartalmuk.

Történeti köpenyegben bibliai gondolatokat terjeszt elő, a melyek ily formában, sokkal hathatósabbak. A textusnak a történeti anyaggal való szoros egybekapcsolása elősegíti mindkettő megértését. Prédikációk, mint az ötödik: „Miért nem találhatta meg Luther a kolostorban lelte békeségét;“ nyolcadik „Lther bátorsága“ teljes egészében biblicusak, s bizonyval alkotó részei lehetnek egy evangéliomi szellemű istentiszteletnek. Azért is üdvözölhetjük, hogy a történelmi összefüggés egyes pontos dolgok tárgyalására alkalmat ad a melyeket különben nehezen terjeszthetnénk másként gyülekezetünk elé. Birálója megemlíti hogy Kreutzer szerint is az ev. prédikáció tárgya természetesen elsősorban Jézus élete s a Biblia igéje. Törvény marad, hogy a prédikáció igéjének a hallgatók lelkét az egyháztörténet korszakain keresztül is egyenesen Krisztussal kell összekötniök. Kreutzer nem is akarja a kathedrát egyháztörténeti prédikáció számára foglalni le; ez abból is megtetszik, hogy beszédeit csak reformáció követő vasárnapok, különösen az adventi vasárnapok esti óráiban szokta tartani. Eddig három sorozat beszédet boesátott közre. Az I-ső füzet Luthernek tulajdon lelki békéjéért folytatott küzdelméről, a II. az egyház reformációjáért kifejtett buzgóságáról, a III. a bibliai tudománynak az egyházba, isko-

lába, népéletbe beviteléről szól; összesen $9 + 12 + 11 = 32$ beszédben.

Kreutzer munkája noha egyes beszédekben a történelmi elem tulnyomó, feltétlenül méltó a theologiai világ figyelmére.

* * *

Lapunk ez évi 44. és 45. számaiban közölt szerény soraimmal lelkész társaim figyelmét a prédikáció ez új (még akkor nem ösmertem Mathesius prédikációit). S Szabó József és Kreutzer által mintegy egyszerre kedvezményezett műfajára, az egyháztörténeti templomi beszédekre akartam itányítani. Távrolról sem gondoltam, hogy „*Egyháztörténelem a hitzónoklás szolgálatában*“ c. cikk írója azt vonja ki azokból, mintha én számúzni akarnám a kathedrából Krisztus evangéliomát. Nagy buzgósággal siet igazolni, hogy az igehirdetés célja a Krisztusban való üdvösség hirdetése. Olyan igazság védelmére kél, a melyet soraim meg nem támadtak. Képzelt ellenség ellen hadakozik. Igaz, szük szavu soraim célohoz képest csak annak hangoztatására szoritkoztak, hogy Krisztus egyházának történetét bátran felvihetjük a templomi szószékbe, annak csak jó hatása lehet. Hogy miként tegyük, reámutattam a bibliai példára: „az apostolok cselekedetéről írott könyv az első zsenge, hogy miként szegődhetjük az egyház egész történetét az egyház szolgálatába, „hangoztatni:“ munkánkat evangéliomi szellemen végeztük, mint S Szabó és Kreutzer. „Feleslegesnek tartottam, hogy lelkész társaimat arra oktassam, hogy mint minden templomi beszédek, ugy az egyháztörténetét tárgyalók is, a Krisztusban megjelent üdvösséget hirdessék. Csak annyit irtam: „mutattunk reá arra az erőre, a mely az ő (isten emberei) cselekedeteikben munkált; magyarázzuk meg, miként fejlődött ez bennök még nehéz életviszonyok között is, mint győzedelmeskedő erővé ő bennök. Nem volt célo kisebbíteni az öszövetség történeteket; de nem tehetek róla, hogy nem tudom őket tulbecsüni, Krisztus anyaszentegyházának történetével szemben. A zsidó nép történeténél = az üdv előkészítésének történeténél jobban vonzza szívemet Krisztus egyházának története = az üdv elsajátításának története.

Aztán manapság a mai időben, hogy egyik egyetemi professzorom hasonlatával éljek, nem arról kell beszélnünk a világ előtt, hogy „jó családból való-é“ az a mi Megváltónk, Orvosunk, a ki megszabadított, meggyógyított bennünket? Hanem beszéljünk az ő nagyságos dolgairól, Isten országának hódításairól. Ám Krisztus nagyságos dolgai nem csak a canonizált iratokban vannak megírva; az Ő tetteit, az Ő benne megjelent üdvösség végtelen becsét hirdeti nekünk a ker. egyház története is.

Ma, mikor a természettudományok mellett a történettudományok foglalkoztatják a lelkeket; mikor a hódító katholicizmussal szemben szükség van a református öntudat erősítésére, és mikor sokónkra nézve csak a kadhetra nyújt alkalmat, hogy ne csak ugy az eresz alatt anekdotizálva, ötletszerűen, összefüggésből kiszakított képekben, de rendszeresen tárgyaljuk az egyháztörténetet híveink előtt: ne tartózkodjunk azt olykor, pl. a téli vasárnapok délutánjain, felvinni oda, hogy így tulajdon egyházunk történetéből bizonyithassuk, mint lesz „Krisztus minden mindenekben.“

Furta, 1905. december 29.

Csernák Béla.

TANÜGY.

Az érettségi vizsgálati utasítás.

Az 1883. évi XXX. t.-c. az u. n. középiskolai törvény 22. §-a a közoktatásügyi minisztert ruházza fel azzal a joggal, hogy a felekezeti főhatóságok s az egyetemi s műegyetemi tanárikarok meghallgatásával megállapítsa az országosan követendő érettségi vizsgálati utasítást s ezen vizsgálati utasítás megtartásának ellenőrzésére rendeli első renden a törvény 23—24. §-a a kormányképviselőknek a felekezeti középiskolák érettségi vizsgálatára való kiküldését.

Az 1884-ben kibocsátott s így 21 év óta követett ilyenmü vizsgálati utasítás reformját a tanügyi körök régóta sürgetik. Szakközölnyök értekezései, tanári gyűlések felolvasásai tárták föl a revisióra készítő tapasztalásokat és a külföldi reformokat s mind hangosabb lett a kívánság, mely az érettségi vizsgálat színvonalának emelését követelte, esetleg a középiskolai törvény revisiója útján is. Végre az 1903. év végére felhívta a közokt. miniszter az országos közoktatási tanácsot, hogy az érettségi vizsgálati utasítást revisió alá véven, készítsen tervezetet a kibocsátandó új vizsgálati utasításra.

A közokt. tanács már 1904. május havában beterjesztette javaslatát a miniszterhez. E javaslat az 1883. évi XXX. t.-c. alapján — e törvény revisiója nélkül — kívánja ugyan megoldani az érettségi vizsgálati reformját, de azon kijelentéséhez képest, mely szerint „*az érettségi vizsgálat színvonalának bármintő leszállítását köznevelődésünk jólfelfogott érdekéből ellenzi,*” több irányban emelni kívánta e vizsgálat jelentőségét. Legfontosabb volt az a tervezete, hogy a kevésbé megbízható s alig ellenőrizhető írásbeli vizsgálat helyett az érettségi vizsgálat sulypontja a szóbeli vizsgálatra helyeztessék s ehhez képest a görög és németnyelvi vizsgálat is, mely eddig rendszerint csak az írásbeli vizsgálatnak volt alkotó része, a szóbeli vizsgálat körébetéttessék át. A közokt. tanács munkálata, mely komolyságával és intencióival több irányban megnyugvást keltett, csak egy év leforgása után küldetett meg a felekezeti főhatóságoknak véleményök nyilvánítása végett. S alig érkeztek be a felekezetek részéről fölterjesztett vélemények a minisztériumba — még úgyszólván áttanulmányozásukra is alig jutott idő, — íme, az új évre egész meglepetésszerűen már megjelent az új érettségi vizsgálati utasítás, sőt gondoskodás történt, hogy már előzetesen a lapok karácsonyi számai, mint örvendetes üzenetet hirdessék az új vizsgálati utasítás megjelenését a hazai tanuló ifjuságnak. Mintha csak karácsonyi ajándéknak lett volna szánya.

Az új vizsgálati utasítás a tanügyi körökben általános feltűnést keltett egyfelől azzal, hogy — bár szintén az 1883. évi XXX. t.-c. alapján rendeleti úton van kiadva, — *ellentétben áll e törvény intenciójával és szellemével,* másfelől pedig azzal, hogy — bár a hozzácsatolt miniszteri rendelet szintén az érettségi vizsgálat színvonalának emelését vallja vezető elvéül — *nagy mértékben megkönnyíti az érettségi vizsgálatot.*

Az 1883. évi XXX. t.-c. nem szabja ugyan meg az érettségi vizsgálat tantárgyait; de midőn e törvény 26. §-a a reáliskolai tanulókra nézve kimondja, hogy csak abban az esetben vehetők fel az egyetem bármelyik karába, ha a reáliskolai érettségi vizsgálat sikeres letétele után valamely főgymnasiunban a latin és görög nyelvből vizsgálatot tesznek, — viszont midőn

az 1890. évi XXX. t.-c. (az u. n. görög-pótló törvény) 5. §-a a görög-pótló tantárgyakat tanuló gymnasiumi növendékekre nézve is megszabja, hogy habár letették is az érettségi vizsgálatot, a tudományegyetemek és egyéb főiskolák hittudományi karába, vagy azok nyelvészeti, bölcsészeti és történelmi tanszakaira s a tanárképző intézet ugyanezen szakosztályába csak abban az esetben bocsáthatók, ha a görög nyelv és irodalomból pótló érettségi vizsgálatot tesznek, e törvényszakaszok világos jelentése és intenciója csak az lehet, hogy *Magyarországon az egyetemek és és főiskolák theologiai, nyelvészeti, bölcsészeti és történelmi tanszakára a latin és görög nyelvből teendő érettségi vizsgálat nélkül senki sem bocsátható s a ki az egyetem és főiskolák összes tanszakaira jogosítást akar szerezni, annak e két nyelvből és irodalmából okvetetlenül érettségi vizsgálatot kell tennie.* Mert az merő képtelenség volna, hogy a törvény csak épen a reáliskolai és a görög-pótló tanfolyamon lavó gymn. tanulókat kötelezze e nyelvekből a kiegészítő érettségi vizsgálatra, magának a classicus gymnasiumnak növendékei pedig e nyelvek közül akarmelyikből is teendő érettségi vizsgálat alól föl legyenek mentve.

Hogy a középiskolai törvénynek ilyen értelmzése nem egyéni felfogás, hanem a törvény szellemének egyenes követelménye, mutatja nemcsak a 21 év óta követett vizsgálati oktatás, mely a gymn. tanulóktól a görög nyelv és irodalomból is érettségi vizsgálatot követelt, de bizonyítja az országos közoktatási tanács gondolkozása is. E testület ugyanis föntemlített javaslatában nyíltan kifejezést ad annak, hogy állandó tanácsa a görög nyelvnek az érettségi vizsgálat tárgyai közé fölvetését multhatatlanul szükségesnek nem tartja ugyan, de e tantárgy az 1883. évi XXX. t.-c. alapján elhagyható nem volt, mert a törvény érettségi vizsgálatot kíván belőle. Nos, a közokt. miniszter túltéve magát ez aggodalmakon, a gymn. tanulókra nézve az új vizsgálati utasításban a görög nyelvből és irodalomból teendő érettségi vizsgálatot egyszerűen törölte s kötelező voltát csupán a reáliskolai és görög-pótlós tanulókra nézve hagyta meg. És ezáltal nemcsak a gymnasium és reáliskola közt levő űrt ásta még mélyebbre, hanem a kibocsátott új utasítást az alapjául szolgáló törvény szellemével is nyílt összeütközésbe hozta. Nyilván úgy gondolkozott, hogy a laikus közvélemény és a középiskolai tanulmányokban is csak a kenyérpályát néző közönség innye szerint cselekedve, a törvény szellemébe ütköző eljárását nemcsak kész örömmel meg fogja bocsátani a magyar társadalom, hanem korszerű reformjával maradandó nevet is biztosít magának közoktatásügyi politikánkban. A minthogy a karácsonyi örömhirt zengő lapok közül sem fordította figyelmét egy sem a dolognak erre az oldalára.

De a kik a magyar tudományos műveltség hanyatlására aggódva gondolnak s a kik minden ilyen reformmal egy-egy szálát látják elvágva a nyugateurópai kultúrával való közösségünknek, lehetetlen e reformot megnyugvással fogadniok. Aztán minek van akkor az országos közoktatási tanács, ha ilyen cardinális kérdésben megfontolt javaslatát egyszerűen félre teszi az inkább adminisztrációra hivatott ministerium és szakszerű tanácsával ellenkezően intézkedik? Ha egyetemeink önállósága függetlenebb volna, nekik kellene a középiskolai törvény álláspontjára helyezkedve az új érettségi vizsgálati utasítással szemben is kimondaniok, hogy a theologiai, bölcsészeti, nyelvészeti és történelmi tanszakra senkit sem vesznek föl, aki a görög nyelvből és irodalomból érettségi vizsgálatot nem tett. Mikor Poroszor-

szág öt évvel ezelőtt három fajta középiskolájának érettségi vizsgálatát törvényhozásilag egyenlő jogositással ruházta fel, a realistáknak a jogi tanulmányokra bocsátása nem igen tetszett a berlini egyetem jogtanárainak s ezzel áll kapcsolatban az egyetemi quaesturának az a hirdetése, mely szerint a római jogi exegetika hallgatására esakis az előadó tanárok különös engedélye alapján iratkozhatnak be a hallgatók. Nálunk ilyen eljárás nem várható egy ministeri rendelettel szemben sem. Azért legajább az autonom felekezeti hatóságok figyelmét hívjuk fel az új érettségi vizsgálati utasításnak e törvénybe ütköző rendelkezésére.

De feltűnést keltett az új vizsgálati utasítás azzal is, hogy — mint fentebb mondtuk — az érettségi vizsgálatot jelentékenyen megkönnyítette. Tette pedig ezt főleg az által, hogy a *gymnasiumban a görög és német nyelvből, úgy színtén a görögpótló irodalomból, a realiskolában pedig a francia nyelv és irodalomból idáig szokásban volt érettségi vizsgálatot megszüntette; úgyhogy e tárgyakból többé sem írásbeli, sem szóbeli vizsgálatnak nincs helye.* Igaz, hogy a meghagyott öt tárgyból behatóbbá s mélyebbé kívánja tenni az utasítás a szóbeli vizsgálatot, de a gymnasiumban két tantárgy mellözése mégis oly mértékben apasztja a vizsgálat anyagát, hogy ezektől megszabadulva, ezután sokkal több gyenge képzettségű s felsőbb iskolai tanulmányokra nem való tanuló fog eljuthatni a tudományos élet pályák körébe.

De a vizsgálaton való könnyítés más irányban is észlelhető az új utasításban. Eddig az írásbeli vizsgálatnál a magyar vagy latin dolgozat elégtelen volta egymagában is akadályul szolgált a szóbeli vizsgálatra bocsátásban. *Ezután csak a dolgozatok többségének elégtelen eredménye fogja elzárni a tanulókat a szóbeli vizsgálattól.* Eddig a latin nyelvi és irodalmi vizsgálat kitűzött a gymnasiumi tantérvebe fölvetett latin classicusok összes műveire, ezután a vizsgáló bizottság elnöke a szaktanár meghallgatásával már az előértekezleten fogja megállapítani azon írókat, illetőleg irodalmi műveket, melyek a szóbeli vizsgálaton fordítás tárgyául szolgálnak. Ez eljárás nyilván arra fog vezetni, hogy a szaktanár egy pár író (akinek esetleg kevesebb műve maradt föl, vagy akit könnyebb stílusa erre ajánlatosabbá tesz) bővebben fog tanítványaival feldolgozni s az előértekezleten javaslatba hozván, az elnök rendszerint ezeket fogja fordításra kitűzni, a többi classicus íróra pedig a tanulók ügyet sem fognak vetni. Ez az út épen alkalmas lesz arra, hogy classis philologiai tanításunk mai alacsony színvonaláról is mélyebbre süllyedve, teljesen csődöt mondjon.

Végül az sem jelentéktelen könnyítés a vizsgálaton, hogy mi eddigelé csak elvétve, súlyos betegség esetén fordult elő, hogy t. i. a sikeres írásbeli vizsgálat után egy-egy tanuló szóbeli vizsgálatát szeptemberre kellett halasztani, ezután az utasítás által megengedett normalis eljárásá válhatik s a mely tanuló esetleg a júniusi vizsgálatra nem tudott elkészülni, egyszerű bejelentésre írásbeli vizsgálatának érvényessége mellett egy éven belől később is tehet szóbeli vizsgálatot. Ily engedmények mellett valóban nehéz belátni, hogyan fog megvalósulni az utasításnak az a célzata, hogy általa az érettségi vizsgálat színvonala emeltesse, sőt tartunk tőle, hogy a vizsgálaton eszközölt könnyítésnek felsőbb oktatásunk, végeredményében pedig nemzeti közműveltségünk fogja beláthatatlan kárát vallani.

Debrecen. 1906. jan. 4.

Dóczi Imre.

KÖZÉLETÜNK.

A régi gyámintézetekről.

Válasz,

Tiszteletes Óry Tamás lelkész úrnak.

Motto: „Mi nem a tiétek — kerüljétek,
Mi bántja szívetek — el ne tőrjétek.“

Göthe.

Hónapok óta kísérem figyelemmel azokat a kérdéseket, melyeket kedves kartárs ur a „Debreceni Prot. Lap“ múlt évi 25. számában az olvasók elbírálására és ezen lapban való nyilvános méltatására bizott. Ama kérdések megnyugtató ellátását azonban máig sem olvashattam. Eljött tehát az ideje annak, hogy ha senki sem érdemesíti méltatásra ama kérdéseket, sőt maga a legközelebről érintett egyházmegyei gyámintézet választmánya sem, én veszem fel a kérdés tisztázásának feladatát. Ha tehát ilyképpen rámmaradt a véleménynyilvánítás feladata, előadom egyszerű, de tárgylagos nézetemet. Nem kerülte ki figyelmemet, hogy Óry kartárs ur kérdéseire e b. lap ez évi 33-ik számában Bogdán Lajos kartárs ur is előadta véleményét.* De mivel ő a dolog lényegének elbírálását jórészt az illető alapszabályoktól függőnek véli: véleménynyilvánításához ámbár töle a jóakarát el nem vitatható, igenis sok szó fér. T. Óry Tamás kartárs ur ama három kérdése e szerint még mindég elbírálásra vár. Kérdéseink elseje ez: „Jogos, méltányos eljárás volt-e a régiebb lelkészeknek a régi gyámintézeteket lezárni, kizárni abból az új lelkészeket? Ennek elbírálása mindenek előtt ettől a másik kérdéstől függ: Vajjon a régi alapító tagok igazán lelkészi gyámintézetet alkottak, vagy csak jótékony célú pénzügyi vállalatot? Ha csak ilyet alapítottak, akkor kizárhatták hivatali utódaikat, de ekkor nem volt joguk az ev. ref. lelkészi jelzést igénybe venni, mert ez a meghatározás feltétlenül megadja a tagsági jogot mindenkinek, a kik amazokhoz hasonlóan lelkész nevet viselhetnek. És viszont, ha igénybe vették a vállalat érdekében a lelkészi praedicatumot; akkor sem volt szabad a consequentiákat igazolni. Ha lelkész vagyok úgy, jog és kötelesség szerint, részese vagyok mindazon jogositványoknak, melyek a lelkészi jelleg törvényszerű vagy statutumszerű attributomai. Ezzel szemben a pénzem csak másodrendű kellék és feltétel. Ha pedig esakis pénzem után lehetek egy intézménynek osztályosa és arra nézve lelkészi jellegem mint jogszerző motívum számításba nem jön: akkor nem igaz, hogy az az intézmény lelkészi volna, sőt nemis lelkészek, pénzes emberek vállalata sem más. Ennyit az első kérdésre. Óry Tamás kartárs ur 2. kérdése ez: „Jogos, méltányos keresztyén lelkészekhez illő-e némelyik megyei gyámintézeteknek azon eljárása, hogy az eltávozott lelkésztől, habár az összes gyámintézeti kötelezettségeknek eleget tett is, jogát pénzét megvonja? Helyes-e éppen most a gyámintézetek lezárása után? Így pl. én circa 600 koronát veszítettem szatmári szerető lelkésztestvéreim (?) gyámintézetében.“

Hogy ez az eljárás keresztyéni-e, azt nem mérlegetem. Annyi volna ez mintha műszabályokat adnék arról miként kell elpirulni és mily esetben? . . . Az ártatlanság tudja műszabály nélkül, az elfajult pedig nem tanulja meg. Más kérdés az, hogy jogos-e vagy nem?

* „Jogos-e? Méltányos-e? c. cikkében.

E részben nem a magam feleletét adom, hanem egy pár analóg eset tanuságtételét, nehogy az én felfogásom egyoldalúnak vagy részrehjlónak minősíthessék.

Tekintse meg Öry kartárs ur „A debreceni ev. ref. főiskolai tanárok nyug és gyámintézetének alapszabályait,* és azokban látni fogja miszerint sehol sincs oly értelmű rendelkezés, mely az intézetből eltávozott tanár, illetve gyámintézeti tag belépési díjösszegének visszatartását és elvonását célozza. Sőt ellenkezőleg azt fogja látni, hogy ezen alapszabálynak 6. §-a még a fegyelmi uton elmozdított tanár belépési járuléknak illetve tőkekamat nélküli visszakövetelhetését is biztosítja, sőt ha működésének ideje a 10 évet meghaladta, az esetben a nyugdíj és kegydíj szabályszerűen megillető jótéteményét is kilátásba helyezi. Ez az alapszabály már *keresztyéni is, méltányos is, jogszerű is*. Egyházmegyei lelkészi gyámintézetnek *felebaráti intézménye* elmenvén te is *ekképpen cselekedjél!*

Azonban tisztelet a kivételeknek. Igenis van már nekünk olyan egyházmegyénk is széles e hazánkban, melynek gyámintézete elmenvén azonképpen cselekedett.

Az alsó-baranya-bácsi egyházmegye lelkészi gyámintézete az egyházmegye kebléből eltávozott lelkészek szerzett jogait épségben tartja s eltávozásuk után is elismeri. Tanubizonyság lehet rá az *ujsovei* egyháznak hit-tanárára választott s így azon egyházmegyéből eltávozott nagyérdemű lelképásztora is ki az alsó-baranya-bácsi egyházmegye lelkészi gyámintézetének tanári minőségében is jogosult tagja maradt.

Ime analog mozzanatok tanuságtételeinek adtam át a szót, hogy ezek szóljanak helyettem objective és elfogulatlanul. Így konkrét példák sőt élő intézmények tanuságtétele bizonyára erős. *Ezek* imé megállapított helyettem és Öry kartárs ur helyett, hogy *Szerzett jogokat* elvitálni vagy pláne törölni nem lehet sem alapszabályok nevében sem egyéb jogcímen, mert az *enyém, tied, övé* lényegének mindenütt ugyanaz tartozik lenni a jogi értéke és fogalmazása. Mert a hol nem ugyanaz volna . . . ott nem igaz pénzzel váltják fel a jogélet értékes principiumait, mondhatnám a valódi jog arany készleteit.

Joggal lehetne appellálunk arra a keresztyén felebaráti jellemre is, melyet a gyámintézetek már ezzel a tisztas elnevezéssel igénybe vesznek sőt lefoglalnak. Mert jegyezzük meg a gyámintézet s főként a *lelkészi gyámintézet* nevezet nem pusztán *firma*, mely egyszerűen egy pénzüintézet pontosabb megjelölésére volna hivatva és egyébre semire . . . Egyébre is van hivatva és kötelezve. S ha már mi *lelkészek nevünket* adjuk egy vállalatnak, hogy az mirőlünk neveztessek *lelkészinék*, engedje meg ez a keresztyén felebaráti intézmény, hogy hozzá egy kérdést intézhessünk. Ha az az eset fordulna elő, hogy egy lelkész néhány év leforgása alatt több egyházmegyében viselne lelkészi hivatalt: megengedhetőnek és az alapszabályok révén jogosnak és emberiesnek vélné-e egy *gyámintézet* nevét viselő intézmény azt, hogy ez a lelkész a töle több — mondjuk — két- vagy három egyházmegyében beerőszakolt** belépési díjat mindenik elhagyott egyházmegyei gyámintár pénztárban egyszerűen elhagyja, jobban mondva ott vesztitve? És

* L. a Debreceni ev. ref. kollégium akadémiai tanszakainak 1885—6-iki Értesítőjét a 142—145. lapokon.

** Némely egyházmegyében az új lelkész csakis úgy léphet be, ha az egyházmegyei gyámintár belépési járulékát azonnal kifizetik vagy kellő biztosíték nyújtásával garantírozzák. Ez a belépési díj letételének oly annyira látható becsuszkodása, hogy *nevezni se lehet másképpen*.

a menyiben alapszabályok révén ez megengedhetőnek vélné, ezen véleménye fetartásával volna bátorsága egyuttal a *lelkészi gyámintézet* nevezetre reflectálni? . . . Hát én ha lelkész vagyok arra is kötelezve vagyok, hogy *lelkész* nevemet reklamul ne tekinsem és ne viseljem, de ahhoz is jogom van, hogy a *lelkész* jelzöt másoknak se engedjem pusztán reklam célokra senkinek, még humán színezetű vállalatoknak sem . . .

Öry kartárs urnak 3-ik kérdése végre ez: Jogos és megengedhető dolog volt-e az, hogy némely egyházmegye papsága a 10%-os országos belépési járulékot az egyházmegyei gyámintézei pénztárból fizettette be? ekként az özvegyek és árvák alapját éppen papok privát érdekéből megcsontították. Erre már nem mondok véleményt, mert e b. lap nagyérdemű olvasóinak magasb színvonalhoz szokott éleslátását terhelni óvakodom. Az ilyeszerű kérdések megfejtésének kulcsa ott van az eszkimó jogbölcsezet ama jól ösmert pár sorában: „Van-e jogod, hogy a főkát megöld?” . . . „Van, mert bírok vele” . . .

Tiszteletes Bogdán Lajos kartárs ur megnyugtató-sára kívánok még megjegyezni annyit, hogy idevágó cikkében a feltétlen jóakaratot és elfogulatlan véleménymondást nagyon is felösmertem és méltánylom is. Amde az alapszabályok tekintélyét feltétlen hódolattal nem honorálhatjuk. Az alapszabályok érvényessége és kötelező ereje nem egyedül attól függ, hogy megnyerték-e az illetékes felsőség jóváhagyását, hanem attól is, hogy tételeiket a jog élet rendes alfabetje írásjegyeiből állították-e össze vagy nem. Valami középázsiai moral szerint fogalmazott alapszabályzat itt minálunk hosszú életre és nagy respectusra nem igen számíthatna. Hiszen ha a jogélet alapelveivel éppen nem törődő alapszabályzat bármilyen szomszédos érdekű vade mecummal ultra kelhetne és respectusra találhatna, akkor a kalandorok nem abban vétkeznének, hogy megkivánják a másét, hanem csak abban hibáznának, hogy nem szerzenék *alapszabályt*. „A ki olvassa jól gondolkodjék rajta.”

Samaritánus.

K Ü L F Ö L D.

A Bridgeport, Coun.-i magyar református egyház rövid története.

Isten kegyelméből elértük a mai örömmünnepet. Letesszük új templomunknak alapkövét az Atya Fiu és Szentlélek, teljes Szent Háromság egy örök Isten nevében. Ősi szokás szerint az idők bizonyosságául betesszük ez emlékiratot a márványalapkö üregébe.

Ha majd valamikor beláthatatlan idők után ismét napvilágra kerülne e nevezetes okmány, hadd tegyen az bizonyosságot a mai kor gyermekeinek buzgóságáról, áldozatkészségéről; hadd lelkesítse az kitartásra az utánuk jövő nemzedéket.

A mult a jelennek tüköre. Emlékezzünk hát meg mi is a mult időkről, melyek annyi baj és küzdelem között is folyton előbbre vitték evangéliom szerint reformált anyaszentegyházunk ügyét, fennen lobogtatták a Krisztus zászlóját.

Évtizedekkel ezelőtt már égett a vágy idegenbe

* Ezen okmány eredeti példánya az új templom alapkövébe lett elhelyezve.

szakadt véreink szivében, hogy édes magyar nyelven dicsérhessék a mindenség urát, teremtőjét, de ez a vágy csak sok nehézség leküzdése után válhatott valóra. A szervezkedés legelső formáját a bridgeporti magyar ref. Hitközs. úgy nevezett Templom egyletében találjuk fel, mely 1893. ápril. 25-én alakult meg 18 taggal. Piciny mustármag csupán, de melyet az isteni kegyelem hatalma terebélyes fává megnövelt.

Ez volt a mag, melyből később olyan hatalmas eleterős virágzó egyház fejlődött ki. Először magán háznál gyültek össze, mint hajdan a tanítványok, majd a helybeli német református templomban, melynek buzgó lelkésze a svájci születésű tiszt. Brunner Gáspár ur a legnagyobb készséggel sietett a magyarság támogatására.

Egy buzgó lelkű keresztyén, egyszerű munkás ember csupán, imádkozott, olvasott bibliát, oh de milyen jól esett ez is a hiveknek, kik éheztek és szomjuhozták az igazságot. Vécsey Géza volt e derék testvérünk neve.

A végleges szervezés ügyét, a templom építés kérdését tiszt. Brunner Gáspár ur vetette fel az 1894. nov. 25-iki jegyzőkönyv bizonyága szerint, kapcsolatban mint társegyház a norwalki gyülekezettel együtt. Lelkes szavakkal buzdította hiveinket alapítóke gyűjtésre, melyből később felépíthetik az Urnak templomát. Ettől fogva Tiszt. Domokos Gábor so. norwalki lelkész ur végezte az egyházi teendőket az egyház charterét (Szabadalom levél) megszerezték 1895. nov. 24-én s ugyanekkor meg is vették a telket, melyen most a régi templom és paróhia áll egyezer (1000) dollárért, melyhez az Amerikai Református Egyház járult 600 dollár 2%-os kölcsönrel. Ettől kezdve gyorsabb fejlődésnek indult az egyházi élet.

Volt egy kis hely az újvilágban, melyet gyülekezetünk végre magáénak mondhatott. 1896. aug. 12-én a Reformed Church in the U. S. missziói hatósága 2000 dollár kölcsönt nyújtott a templom építésére s ezzel lehetővé tette a magasztos cél megvalósíthatását.

Az egyház most már kinőtt a szűk körből, melyben eleintén mozgott. 1896 szept. 6-iki gyűlésen önállósította magát s Tiszt. Kalassay Sándor urat hívta meg lelkészül, ki sok éveken keresztül hív sáfára volt a gyülekezetnek.

1896. nov. 1-én volt a régi templom alapkövetétele, melynél ismét Tiszt. Brunner Gáspár ur imádkozott, kinek valóban sokat köszönhet a bridgeporti magyarorszag.

A templom csakhamar felépült s 1896. dec. 20-án volt ünnepélyes felszentelése, mely alkalommal az egyház lelkészén kívül Demeter Bertalan new-yorki és Dókus Gábor so. norwalki lelkészek osztoztak a gyülekezet örömeiben.

A paróhia építést 1897. nov. 8-án határozta el a gyülekezet. A csinos kis épület kényelmes paplakkal iskolával együtt 1300 dollárba került, melyhez ismét a norwalki hatóság nyújtott 1000 dollár kölcsön segélyt.

A templomba hívogató harang csengő szava 1899. okt. 26-án szólalt meg először, mely harang a gyülekezetnek 232 dollárjába került. A régi templom melletti telket (ezen épület az új) házzal együtt 1900. nov. 18-án vették meg 2400 dollárért. Történelmi hűség kedvéért megjegyezzük, hogy e hely eredetileg iskolának volt szánva.

1899. nov. 26-án tehát éppen a mai nap évfordulóján ünnepelte az egyház 5 éves fennállásának ünne-

pét s így a mai napon midőn új templomunk alapkövét letesszük egyházunk tizenegy (11) éves.

Énekvezéri állás rendszeresítve lett 1902. jan. 5-én, Buzgó és tevékeny énekkarunk 1902. jan. 30-án egy 500 dolláros orgonával ajándékozta meg egyházunkat. A templomot kifestették 1902. ápr. 12-én 165 dollárért.

A főgondnoki hivatal könnyebbitésére 1903. jan. 11-én algondnoki állás szerveztetett.

A Bridgeporti Magy. Ref. Betegsegélyző Egylet megalakított 1903. aug. 16-án Tiszt. Kalassay Sándort ki 1896. szept. 6-ika óta lankadatlan buzgalommal és kitarással vezette az egyház ügyeit, a pitsburgi lelkészi állásra való meghívatása folytán benyújtotta lemondását 1903. aug. 13-án.

Hét évi buzgó működés után 1903. szept. 27-én vett bucsut kedves gyülekezetétől, mely ez idő alatt annyira szívéhez nőtt.

A lelkészi állás most üresedésben marad Tiszt. Dókus Gábor ur végezte az egyházi szolgálatot.

1903. nov. 7-én Tiszt. Komjáthy Ernő ur választotta meg az egyház lelkészül.

Az ő működése idejére esik az az áldatlan viszály, mely „Csatlakozás“ cím alatt felkavarta nem csak a bridgeporti, hanem az összes amerikai magyar református egyházak életét.

Eküldetésben Gróf Dégenfeld József a tiszántúli egyházkerület főgondnoka járt el, ki nemes intencióval de a helyzet teljes félreismerésével arra akarta rávenni gyülekezetünket, hogy szakítsanak meg minden összeköttetést az amerikai református egyházzal, mely őket eddig nagylelkűen segélyezte, bátorította, buzdította.

E célból kétizben meglátogatta gyülekezetünket 1091. márc. 13-án és 1904. okt. 2-án. Fáradozása sikertelen maradt, a nagy elvi kérdés felett 1904. nov. 26-án döntött a közgyűlés Rev. a. e. vihtner misziói püspök jelenlétében.

A csatlakozás mellett volt 30 szavazat, ellene 132. Így tehát a gyülekezet nagy többsége a régi viszonyt óhajtotta fentartani az Amerikai Református Egyházzal. Tiszt. Komjáthy Ernő ur ekkor rögtön beadta lemondását.

A csatlakozni kívánók egy kis csoportja ekkor élén tiszt. Komjáthy Ernő urral egy ellen egyház szervezésével óhajtották elérni céljokat, remélve, hogy a pásztor nélkül maradt nyáj előbb utóbb szétoszlik, semivé lesz.

Istennek legyen hála nem így történt. A gyülekezet 1904. dec. 18-án megválasztotta lelkészül tiszt. Harsányi István toledói lelkészt, ki a meghívás el is fogadta s 1904. dec. 25-én tartotta székfoglaló beszédét karácsony első ünepen. Ettől fogva ismét csend és béke uralkodott egyházunkban. 1905. jan. 1-én megnyitottuk a vasárnapi iskolát 55 gyermekkel, mely iskola azóta hatalmas intézményé növekedett s áldásteljes hatása meglátszik a nép minden rétegében.

1905. jan. 7-én megnyílt a szombati iskola, mely később a nyári hónapok alatt mindennapi magyar iskolává fejlődött, hol 120 gyermek szívtá magába a magyar szellemet és nemzeti érzületet, az 1905. aug. 27-én bemutatott vizsga fényesen igazolta, hogy a reájuk fordított munka bőven meghozta a kamatot. 120 gyermek közül, 40 ovodást kivéve mind megtanult folyékonyan írni olvasni magyarul.

Ez idő alatt a gyülekezet is folyton nőtt és szaporodott a templom, mely minden vasárnap zsufolásig volt hivekkel végre is szüknek bizonyult az újfenti egyházi munkálkodásra 1905. márc. 19-én vetette fel a lelkész az új templom építés eszméjét, mit a gyülekezet nagy lelkeséssel

felkarolt s egy félóra alatt ezerhatvan (1060) dollárnyi adományt tettek e célra.

1905. május 14-iki közgyűlésen ment határozatba, hogy az új templom Mr. József northropi építész tervei szerint a régi templommal szomszédos telekre építtessék, ezért a rajta levő lakóházat 1905. aug. 28-án eladtuk 550 dolárért. az új templom kő és téglá munkájára 1905. szept. 26-án kötöttük meg a szerződést 11,200 dollárért Mr. Timóthi Ó-Brien and son céggel, a fa munkára pedig a Hubbel Building Co.-val 7358 dolárért.

Az Eas sidei (keleti oldal) misziói munka 1905. nov. 5-én vette kezdetét, hol most szép virágzó vasárnapi iskolánk van, mintegy 100 tanulóval.

Ezekben adtuk elő röviden egyházunk történetét. Tizenegy (11) esztendei küzdelem és fárdság után jól esik a mai napnak öröme dicsősége.

Isten kezéből jött mindegyik! Övé legyen a dicséret tisztesség és hálaadás.

Kelt Bridgeport, Connecticut, Egyesült államok. Urunknak 1905-ik esztendejében november 26-án.

Egyház pecsétje.

Harsányi István ev. ref. lelkész, Zsenyhey József, Dezső István, Diviki Károly, ifju Köteles István, Mácsi Kálmán, Czako Lajos, Béni Mihály, Hőresik István, Tóth József, ifju Tóth József, id. Köteles István, Kenyhere Gábor, Balogh Gyula, Béres József, Gaál Antal, Kocsis György, Nagy László. az egyház elöljárói.

Ezenkívül egy statisztikai kimutatás is el volt helyezve az üvegben, mely az egyház arany könyvébe írt neveket tartalmazza, az alapkötetével alkalmával befolyt adományokat, az egyház tiszviselőit, megalakulásától fogva mind a mai napig, a vasárnapi iskola tanítóinak nevsorát.

Érdekes az egyház bevételeiről szóló kimutatás: 1893-ban 29 dollár, 1894-ben 92 dollár, 1895-ben 825 dollár, 1896-ban 861 dollár, 1897-ben 1204 dollár, 1900-ban 1888 dollár, 1901-ben 1603 dollár, 1902-ben 2307 dollár, 1903-ban 1648 dollár, 1904-ben 1747 dollár, 1905. nov. 26-ig 3916 dollár, megalakulásától fogva egyházunknak mintegy 20 ezer dollár bevétele volt.

1905. nov. 26-án alapkötetével alkalmával bejött 501 dollár.

Anyakönyvi adatok : 1896—1905.
Született 506, meghalt 141, Házasságra lépett 184 pár.

Az alapkő üregében elhelyeztük a Debreceni Protestáns Lap egy számát is.

Közli:

Harsányi István
ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

A ref. Zeneközlöny, mely Sárospatakon ifju Fövényessy Bertalan ref. organista-kantor szerkesztésében és kiadásában jelenik meg, a decemberi szám közrebocsátásával bevégezte első évi pályafutását, kielégítvén a várakozást, betöltvén a reményt, melyet pályafutása kezdetén hozzáfűztünk. Gazdag és értékes tartalma va-

lódí nyereség ref. ének és dalköltészetünk terén. *Orgonára átirva* van benne 23 zsoltár, 22 dicséret és 7 új énekdallam. Mint orgonaátírók szerepelnek Fövényessy 21, Molnár Imre 11, Borsodi Emil 5, Varga József 4, Sz. Nagy József, Tóth Lajos, Szalai Béla 2—2, Hodossy Béla, Ivánka Zoltán, Árokszállási János és Gáspár János egy-egy művel. Az *Az elő- és utójátékok* száma 62. E csoportban Köveskúti Jenő 14, Lányi Ernő 11, Szügyi József 10, Ivánka Zoltán és Zoltay Mátyás 5—5, Borsodi 4, Varga József 3, Sz. Nagy József és Fövényessy 2—2 preludiummal szerepelnek. A Zeneközlönyben van továbbá 38 *énekári darab*, közöttük 27 férfikar és 11 vegyes kar, hol Szügyi Józsefet 7, Mácsay Sándort és Varga Józsefet 6—6, Sz. Nagy Józsefet és Fövényessyt 4—4, Borsodit 3, Lányit 2, Molnárt, Veress Gábort, Szalait és H. Bartha Jánost egy-egy művel találjuk. A *vegyes tartalmu daloknál* a helyzetet ref. énekgyűnk veterán bajnoka az agg Sz. Nagy József uralja 7 eredeti művel, közöttük 3 népdalesokor (férfikar). Itt látjuk Kálmán Farkast, Novák Sándort, Sarkady Ottót, Lányi Ernőt, Ivánka Zoltánt és Seprődi Jánost 1—1 művel. Az *iskolai dalok* csoportjánál is több sikerült kidolgozást találunk. A ref. Zeneközlöny eddig zeneszámokat adott, január 1-től kezdve azonban havonként 2-szer megjelenő lappá változik át, melynek az eddigi hangjegy tartalom havi melléklete lesz. A ref. Zeneközlöny ez időtől fogva cikkeket fog hozni a ref. egyházi ének és zene köréből, a ref. organisták, énekezők, dalárdák szellemi és anyagi ügyeiről, s hogy ez mennyire üdvös hatással lesz ének és zenegyűnk fellendítésére és előbbvitelére, mondani is felesleges. Organista-kantoraink s tanítóink csak saját jófelfogott érdekükben cselekedeznek, ha szakközlönyüket a Ref. Zeneközlönyt, melynek előfizetési ára az új bővítés mellett is csak 12 korona, jártni fogják.

Dalnok.

REF. ZENEKÖZLÖNY ,ből mindenki
kérjen mintat-
ványszámot Sárospatakról.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Tudomásul.** A Debreceni Protestáns Lap kötetlékéből, amelynek anyagi ügyeit az utóbbi 7 év alatt kezeltem, megszaporodott teendőm, főképen főgimn. igazgatói elfoglaltságom miatt f. évi január 1-én kiléptem. Debrecen, 1906. jan. 4. *Karai Sándor* főgimn. igazgató.

Midőn a fenti hirt sajnálattal közreadom és a mi kedves barátunkat a D. P. L. pontos és érdemes kiadóhivatali főnökét a kiadóhivatal szaporodó s terhes foglalkozásától távozni látom, nem tehetem azt, hogy nagy és hü szolgálataiért, melyeket a D. P. L. érdekében nehéz körülmények között sikerrel végezett, úgy a szerkesztőség mint az olvasó közönség nevében köszönetünket és hálánkat ki ne fejezzem. Midőnt tesztem, ismételve jelentem, hogy a szerkesztőség nagy gondjai mellett a kiadóhivatali teendőket is magamra vettem és mindennemű közleményeket és küldeményeket Nyomtató-utca 9. sz. alá kérek. Ide küldendők az előfizetések és a nagyon felszaporodott hátralékok is, melyek a 2000 koronát meghaladják. Ezen általam teljes összegben átalvett hátralékok mielőbbi beküldését tisztelettel kérem. *Dr. Ferenczy Gyula* a D. P. L. felelős szerkesztője és kiadója.

— **Főtiszteletű püspök ur** állapota felől sok oldalról résztvevő és aggodalmas tudakozódások érkeznek a lap szerkesztőségéhez, Örömmel nyugtatjuk meg az illetőket és a nagyközönséget, hogy hála Istennek püspökünk túl van minden veszélyen, sebe gyógyulóban s napról-napra jobban érzi magát. Ereje, életkedve teljesen visszatért és így nem sokára hozzákezdhet a hivatalos ügyek személyes intézéséhez, a melyek iránt most is a legelénkebben érdeklődik. Többször kérdezősködött a kongrua felől is, melyet a szegény egyházakban szolgáló lelkészek mindenütt várnak s a melynek leérkezése a zavart politikai viszonyok miatt késik.

Karácsonban.*

*Isten hozott kedves karácson!
Várva várt kedves ünnepem,
Szívem előtted im kitárom,
És zendül vígan énekem.
Zeng ajkamon hő ima hála,
Az Örökkévalóhoz szállva,
„Ki Szent Fiát adá értünk
Hogy Megráltónk lenne nekünk!”*

*Házam templom mindig ez estén
Lelkem gyönyör közt andalog . . .
Jézus bölcsőjét felkeresvén
Zengnek körültem angyalok,
Fejem felett csillag világol . . .
Ének hallatszik messze távol:
„Nagy örömet most hirdetek
Melyen öröcend ti szívetek!”*

* E szép költeményt bár késve, de közradjuk.

*Áldott Jézus! jöjj be vendégnek
Szerény lakomba — s légy velünk,
Igaz! — csillárok itt nem égnek
Tömjénünk myrhánk sincs nekünk,
Halld meg imáját lelkeinknek
Vedd el keservét szíveinknek
„Jövel! — csinálj csendes ágyat
Szívünkben magadnak házat!”*

*Isten hozott kedves karácson!
Várva várt kedves ünnepem,
Árassz áldást szét e világon,
Uj szívet lelket adj nekünk:
Terjeszd köztünk a békességet,
A hitet és a reménységet,
Mert „ha igaz hitünk léssen
Jézus miénk lessz egészen!”*

Kölcese.)

Kósa Ede.

— **Öröndetes statisztika.** Kimutatás a debreceni ev. ref. egyház részére 1905. év folyamán tett adományok, hagyományok alapítványokról. Tőke-pénztár részére adományozott: özv. Szabó Ferenczné 1800 k. Egyház ispotályi pénztár részére adományoztak: Sesztina Jenő 10 k, Timártársulat 19 k 50 f, Hentes és mészáros ifjuszg 20 k, Kerékgyártú társulat 2 k, Lakatos ipartársulat 2 k, Alföldi takarékpénztár 20 k, Uszó István 10 k, Lantsbach Lajosné 2 k, Takarékos és hitelintézet 20 k, Muraközi László 20 k, Sesztina Lajos és neje 200 k, Kovács Istvánné 10 k, özv. Kálmán Józsefné 201 k 33 f, özv. Somogyi Dánielné 20 k, Debreceni kölcsönsegélyző egyesület 80 k, File István 3 k, Nagy Bálintné Juhász Juliánna 5 k, Csizmadia ipartársulat 10 k. Koldus ápolda részére adományoztak: Debreceni első tkptár, 100 k, özv. Lengyel Imréné karácsonyi kalács beszerzésre 30 k, Balogh Mihály ugyanarra 4 k, Egy valaki ugyanarra 1 k 84 f, özv. Varga Józsefné két nagy kenyeret. Ispotályi temetkezési pénztár részére adományoztak: özv. Veress Istvánné 10 k, Muraközy László 10 k, Erdei Juliánna 200 k, File István 6 k, Fodor János 6 k. Egyháztanuló árvák pénztárának adományoztak: özv. Kálmán Józsefné 201 k 33 f, Debreceni első takarékpénztár 80 k. Tisztviselői nyugdíjalap javára adományozott: özv. Tamás Mihályné 200 k. Urvasorához kenyér és bor beszerzésre adományoztak: özv. Imre Tamásné 5 k, özv. Némethi Jánosné 7 k, özv. Jobbágy Jánosné 3 k, özv. Kiss Bálintné 4 k, Landsbach Lajosné 4 k. Kosuth-utcai templomba számtartó ládát adományozott: Kerek Lajos dohánygyári munkás 5 k értékben. Homokkerti imaház építésére adományoztak többen 7 k 56 f. Urvasora osztáshoz kenyeret vagy bort adományoztak. Kistemplomba özv. Barta Istvánné kenyeret, Horváth János bort,

Törő Imre bort, Szabó Péter tanító bort, Simonffy Imre bort és kenyeret, Kiss Albert bort, Polgári Márton bort, özv. Jóna Istvánné bort, özv. Bányai Istvánné bort, özv. Veress Istvánné kenyeret. Nagytemplomba: Horváth János bort, Pirooska Gáborné bort, Szabó Péter tanító bort, Simonffy Imre kenyeret és bort, Kiss Albert bort, özv. Bányai Istvánné bort, Szabó Kálmán képviselő bort, özv. Veress Istvánné kenyeret. Kossuth-utcai templomba: Simonffy Imre kenyeret és bort, Kiss Albert bort. Ispotályi templomba: Simonffy Imre kenyeret és bort, Kiss Albert bort, Vértessi István bort. Homokkertbe kenyeret és bort adtak: Özv. Tökés Lajosné, Szél Péterné, Deák Ferencz, Bujdosó András, Pávai Györgyné és egy névtelen vérosi lakos. Egyház-ispotályi pénztár részére hagyományozott: özv. Tamás Mihályné 400 k. Az építendő templom orgona alapjára alapítványt tett: özv. Tamás Mihályné 2000 k. Az ev. ref. egyház árvaügyi bizottsága 1905-ben kiadott: Árva és szegény gyermekek felruházására 7436 k 82 fillért, ezek tankönyveire és tanszereire 1701 k 48 fillt, ezek kézimunka anyagjaira 96 k 61 fill. Szegény családok segélyezésére 800 k. Összesen: 10.034 k. 91 f. Részletezés. 1. Adomány készpénzben 3338 k 56 fill, 2. Hagyomány 400 k, 3. Alapítvány 2000 k. Összesen 5738 k 56 f, kiadott segély készpénzben 10.034 k 91 f. Debrecen, 1905. dec. 31. Nagy László egyhm. számvevő.

— **Dr. Barcsa János** debreceni ref. tanítóképezdei tanárnak A debreceni kollégium és partikulái című művéről a szakfolyóiratban elismerőleg nyilatkoztak. A Magyar Tanítóképző c. szakfolyóiratok Dr. Baló József budai paedagógiumi tanár többek között így ír: „Mikor ezt a könyvet a kezembe vettem, címét elolvastam, már rokonszenvé ébredt iránta lelkemben. És ez a rokonszeny nemcsak a kálvinistáé, hanem éppen úgy a magyar léleké is. Lehetetlen is, hogy a XVI. XVII. XVIII. századokban annyi küzdelemmel élő kálvinista középiskolák, a melyek sajátságos szervezetükben annyi bátor erőfeszítést tanusítottak s közben a magyar elmének annyi kiválóságát vetették fel, — minden művelt magyarnál s éppen történetünkben — kiváló figyelemben ne részesüljenek. Dr. Barcsa kolléga ur igen érdemes munkát végzett, a híres debreceni kollégiumot és partikuláit az előbb sorolt folyamatok részletes feltüntetésével s oly gazdag adtokkal ismertette. Bár több ilyen monográfia is jelenne meg — nevelés történetünk gazdagítására. Általában érdeme a szerzőnek, hogy adataiban gazdag eléggé ügyesen csoportosít, nem részre hajló tehát tárgyilagos és jó ítélet.” A századok c. tört. folyóiratban Békefi Remig budapesti tudomány egyetemi tanár, ki a debreceni kollégiumi történetével maga is foglalkozott, így ír: A szerző érdekes és tanulságos képet rajzol a debreceni kollégium és partikulái életéről. A debreceni ev. ref.

collégium történetéről a debreceni ev. ref. főgymnasium 1896/95-iki Értesítője nagyon becses tanulmányokat hozott kiterjeszkedve e debreceni kollégium életének a működésének többféle jelenségeire, Békefi pedig még 1899-ben a debreceni ev. ref. főiskola XVII. és XVIII. századi törvényeit ismertette a M. Tud. Akadémia kiadásában, Barcsa János most az eddigi alapot kiegészítette, kiterjesztvén figyelmét a debreceni kollégium partikuláira is. Elismeréssel emelem ki, hogy szép feladatahoz mértén áttanulmányozta a debreceni ev. ref. főiskola tanári karának a debreceni ev. ref. egyháztanácsnak, a debreceni egyházmegyének tovább is a debreceni ev. ref. főiskola anyakönyvtárában őrzött: Series Studiosorum és Catalogus adatait. Ezek mind eredeti és megbízható források; így a belőlök merített anyag hiteléhez szó nem fér. Az anyag gyűjtéssel a szerző valóban nagy munkát végzett. A szerző rendkívül sok új anyagot tesz közzé művében, ami a magyarországi közoktatásügy történetét becses vonásokkal bővíti, egészíti ki. A református iskolázás kezdetét, fejlődését és kialakulását meg értékesenél értékesebb részletekben tárja fel. Mind új dolog, talán éppen a partikulák története érdemli meg a legnagyobb figyelmet, mert annak révén számos község iskolájáról és így a debreceni ev. ref. kollégiumnak kiváló művelődéstörténeti jelentőségéről is értesülünk.

— **Szomorú statisztika.** Kimutatás a debreceni ev. ref. egyház 1905. évi népmozgalmi állapotáról. Élve született törvényes fiu 750, leány 723, törvénytelen fiu 106, leány 93. Halva született törvényes fiu 63, leány 35, törvénytelen fiu 11, leány 7. Élve és halva született összesen 1788. Meghaltak a finemből 915, a nőnemből 937. Összesen 1852. Egybekelt tiszta pár 365, vegyes 97. Összeesen 462. Áttért hozzánk más egyházból helybeli fi 10, beköltözött fi 2. Összesen 12. Áttért hozzánk más egyházból helybeli nő 7, beköltözött nő 7. Összesen 14. Kitért tőlünk más egyházba helybeli fi 2, beköltözött fi 23. Összesen 25. Helybeli nő 8, beköltözött nő 27. Összesen 35. Együtt 60. Szaporodás lett finemen 2, fogyás lett nőnemen 100. Fogyás összesen 98. Veszteségünk a kitérés és áttérés útján 34. Ezt a veszteséget azonban az okozta, hogy a mult évben a baptista felekezett bevett felekezetté lett és így 45 baptista egyházunkból kitért. E nélkül egyházunk nyeresége volna 11. A róm. kath. egyházzal szemben nyereségünk 6. Lélekszám finemen 25,422, nőnemen 26,823. Összesen 52,245. Áttértek hozzánk és a debreceni ref. egyház hivei lettek: a) róm. kath. vallásról: Pultzer Lajos kereskedő, Garai Juliánna magánzó, Garai József, Ferencz, Katalin és Mihály gyermekei, Szatmári Róza, Kovács István tanítónővendék, Kozma István kefégyári munkás, Balog Gáborné Kozma Eszter, Eszter, Róza, Erzsébet gyermekei, Burai Lajos,

ifj. Burai Lajos, Balogh Ferencz hittanár felesége Fekete Ágnes urasszony, Köbl Jenő, Lajos tanítónövendék, Márton Mária Gabriella urleány, Rácz József fuvaros, özv. Székely Jánosné sz. Schablauer Mária, Majoros Géza, Béla, Bódog gimn. tanár. Összesen 21. b) a gör. kath. egyházból: Vásárhelyi Pap József DHV. vasutas, Sztárt Juliánna és leánya Róza, Botos Flóra magánzó. c) Az ág. ev. vallásról: Sesztág Ilona. Kitértek a román. kath. egyházba Nagy Rajna János vasuti málházó, Kolozsvári Réz Andor pincér, Vizi Juliánna dohángyári munkás, Bak György irnok, Bona Fortunató (visszatérő), Bódi Sándor gázgyári munkás, (előfordul, hogy a város éppen az ilyen kitérőknek ad hivatalt!) Erdei Mária magánzó, Bónis Róza dohángyári munkás, Ráczközi Juliánna varrónő, Győri Lajos DHV. fűtő, Dudás Józsefné Kovács Zsófia dohángyári munkás, Tányér Juliánna, Porcsin Ambrus ny. városi rendőr (alkalmazást keres és Wolafkától reméli), Porcsin Ágnes, Porcsin Ambrusné Biró Juliánna. Összesen 15. Baptisták lettek: Molnár Ambrus kefégyári munkás, Szabó Károly gyermeke Ilona, Juliánna, Etelka kefégyári munkás, Szücs Imre (eddig paptista hitszónok), Beregszászi Sándor kefégyári munkás, S. Nagy András köszörüs, Kovács Józsefné Miskolczi Juliánna narancsárus, S. Nagy Andrásné doh. gy. munkás és gyermekei Lidia, Eszter, Gyula, Deák Sándorné Mikó Juliánna, Madar Gáborné Mezei Juliánna, Kállai Juliánna kofa, Cseke Józsefné Dócz Eszter d. gy. munkás, Szücs Imrené Váradi Eszter, Csernát Sándorné Apari Márta, Csernát Sándor napszámos, Dinnyés Lajos vasuti pályőr, Beregszászi Sándorné Löki Klára és gyermekei Béla és Sándor, Vasas Istvánné Boros Juliánna, Molnár Ambrusné Pál Zsófia d. gy. munkás, Vas György napszámos és fia József, Vas Györgyné Daróczy Juliánna, Szabó Károlyné Vas Juliánna d. gy. munkás, Vas Eszter, Vas Zsuzsanna, Kálmán Mária d. gy. munkások, Ecsedi István földm. és gyermekei Juli és István, Ecsedi Istvánné Pál Zsuzsanna, Suba Sándor földm. Madar Gábor gépész, Csongrádi József földm. Deák Sándor d. gy. gépész, Szegedi Józsefné Szabó Ágnes, Tóth Istvánné Szabó Juliánna, Bánki Józsefné Törös Zsuzsanna, Kovács József napszámos, Boros Juliánna cseléd. Összesen 45.

— **A debreceni eset.** Az egész ország tele van avval a rémes hírrel, hogy Debrecenben a felbőszült és felizgatott tömeg egy védtelen embert órák hosszáig embertelenül bántalmazott és kinezott. Fájdalom az esetben valóban megtörént, az a híresztelés azonban, hogy ezt a brutálitást a tanuló ifjuság inscenirozta volna, még eddig legalább nem nyert beigazolást. Magát a vé-

res inzultust, mely minden részre csak szerencsétlenséget és gyalázatot hozott, az akadémiai tanári kar mélyen sajnálja és elítéli. De az iskolának ez iránt való felelősségét elutasítja.

— **Hírek a Vatikánból.** (*Roma reformjai.*) Katholikus lapok írják, hogy X. Pius pápájával bizonyos reformirány vonult be a Vatikánba. Érdemes e reform törekvéseket nekünk is szemügyre venni, annyival is inkább mert nálunk néha a maradiság dicsérete hangzik. Előre jelezzük hogy a pápa reformjai nagyobbára belső részére irányulnak. Ezért sokan, akik szívesen látták, hogy XIII. Leó a politika kedvéért mindent úgy hagyott, ahogy volt és mindent megengedett, természetesen nem helyeslik X. Pius pápa irányát, amelyet aluszékonynak tartanak, mert az ő reformjai vallásiak és szervezetiak, amik csendben történnek és ha visszatetszést és elégedetlenséget szülnék is, az csak a lelkekben nyilvánul meg és nem jut külső zajos kifejezésre. E csoportból kerülnek ki azok a politikus bibornokok is, XIII. Leó korszakának maradványai, akik kárhoztatják, hogy a pápa nem avatkozott eddig is a magyarországi és ausztriai politikai válságokba, harcokba, amelyek tág teret nyitottak volna a Vatikán szereplésének. Különösen a nunciások elégedetlenkednek, mert míg XIII. Leó alatt az ő ad limina hívásuk, mely évenként minden nyáron meg szokott történni, azelőtt a külpolitikái események egyik igen fontos momentuma volt, mert azon referáltak a nunciások tapasztalataikról és azon határozták meg a Vatikán külpolitikáját, addig X. Pius alatt pl. ez idén a Rómában való összejövétel inkább formalitás volt. A pápa eme magatartását befentes hívei azzal magyarázzák, hogy neki nincs bizalma ahhoz, hogy a papság valami akciója Európában sikerrel járna, ezenkívül pedig az európai diplomácia körmöntont és alattomos eljárása nem egyezik meg a pápa egyenes, nyílt természetével. Különben nem lehetetlen, hogy mint az olasz viszonyok alapos ismerője, előbb Olaszországban akar rendet csinálni, csakazután csinál európai politikát. Olaszországban már is igen serényen folyik a reformmunka, különösen a püspökség körül. Az egyes püspökségek titkos és váratlan vizitációinak meg is látszik az eredménye s ez alapon a pápa még újabb reformokragondol, mert meggyőződött, hogy az olasz klérus képzettségének hiánya minden képzeletett felülmul. Épen ezért szándéka a pápának, hogy a kis püspökségek szemináriumait megszünteti. Szakított a pápa azzal a megrögzött szokással, hogy minden tartományba odavaló mágnást neveztek ki püspöknek. Így Rómában is évszázados gyakorlat folytán a városi klérus minden hivatalt és méltóságot a saját monopóliumának tartotta, kü-

lönösen pedig, hogy a bibornokságot megelőző, úgynevezett posti cardinalizii-eket ők töltötték be. Mindennek vége szakadt. Pius pápa előszeretettel ültet be az állásokba vidéki, nagyképzettségű papokat és eltűri, miként szoritják ki Rómából a benszülött papokat az angol katolikus lelkészek, akik valósággal divatba kezdenek jönni Rómában. Csak egyetlen angol papnak nem engedte meg a Vatikán a Rómában való letelepedést, az irországi Fleming páternak, a ferencrendi szerzetesek volt fővikáriusának, mert a bibliáról való nézeteit nagyon modernnek találták. Megjavulásra és megalázkodásra hívták tehát fel, de ő Bonaventura szavaival válaszolt: Magister docendo discit, sed discentem docuisse non oportet — és vissatért hazájába. Hazájukba való visszatérésre gondol — természetesen nem saját elhatározásából — a kolduló és hivatalvadászó papok egész serege. Már egy év óta szigorú rendszabályok vannak életben ez ellen, de a száműzöttek minden protekciót megmozgattak megmaradásuk érdekében. De a pápa hajthatatlan maradt. A minap meg ismét kiadott rendeletét, oly szigorú szabályokkal toldta meg hogy teljesen lehetlenné válják a „munaknélküli“ papok Rómába özönlése. A többi közt például elrendelte a pápa, hogy egyetlen pap sem tartózkodhatik Rómában, ha csak okmányokkal felszerelt kévényben, amire a biboros-vikáriusnak jóváhagyó végzést kell hoznia, nem igazolja a Rómában való tartózkodás elengedhetlen szükségességét. Az elfogadott kérvény olasz papokat három, külföldieket hat havi római tartózkodásra jogosít fel. Ha pedig ezek valami állást kapnának Rómában, a biboros-vikárius megvizsgálja megfelelő és méltó-e az az állás. Amely idegen pap a szabálynak nem engedelmeskedik attól megvonják a miseolvasás (celebrat) jogát. Lehetlenné tesz a pápa minden protekciót is, egyben pedig utasította az összes püspököket, hogy egyelőre ne küldjék fiatal papokat Rómába tanulni. E szigorú rendelkezések természetesen rossz vért szülnék és a római városi papság gyűlöletének lángja magasan lobog a bibornok-vikárius titkára, monsignor Fabberi ellen, mert őt tartják a rendszabályok értelmi szerzőjeül. Ő volt például az is, aki néhány hónappal ezelőtt felhívta az összes római papokat, hogy meghatározott időn belül kévényben folyamodjanak a misemondási jog meghosszabbításáért, különben felfüggesztetnek a papi hivatás gyakorlatától. A felháborodás oly nagy volt, hogy a rendeletet vissza kellett vonni, de néhány hét múlva lényegileg azonos de formailag enyhébb módon megismételték. A szegénysorsú papok azt hiszik, hogy a Vatikán rendelkezései ellenük szólnak, mert szegények és nem a jómóduak és gazdagok

ellen, akik pénzökkel mindent kivisznek, amit akarnak. Egy prelátus pedig így fakadt ki. Ha szent Péter most Rómába jönne, monsignor Fabberi visszaküldené Jeruzsálembe, mert nincs annyi vagyona, amiből állásához mérten élhetne. De a pápa nem feledkezik meg a szerzetesekről és apácákról sem. A tisztítási munka itt természetesen lassabban halad. Mindenekelőtt arról gondoskodott a Vatikán, hogy vége szakadjon a szerzetesek beözönlésének, mert a kolostorok már zsufolásig megteltek s a folytonos beözönlés még fokozza a Rómában uralkodó lakáshiányt. Minthogy a szerzetesek jobban fizetnek, az építési spekuláció előnyösebbnek látja a kolostorok építését a lakóházaknál. A pápa rendszabályt hozott az ellen is, hogy a kolostorok nagy áruházakká változtak át, amelyekben a szerzetesek és apácák tisztességtelen versenyt okoznak a római kereskedőknek és iparosoknak. Annak az állapotnak már teljesen véget vetett a pápa, hogy a kolostorokban vendéglőket és szállókat rendeztek, ami nem birta a római polgári vendéglőket és szállodatulajdonosokat, hogy panaszt tettek a kormánynál és az viszont közbejárt a Vatikánnal, amely a panaszok jogosságát el is ismerte; annál is inkább, mert a kolostorokban berendezett szálló mindig zsufolva vannak férfivendégekkel. Ime az új református egyház!

Tartalom-jegyzék: A túlsó partok felé. Vándor. — Biztatás. Dr. Ferenczy Gyula. — Dégenfeld József gróf. Esperes. — Tárcá: A jakobinus pap és a desertor katona. Dr. Barcsa János. — Egyháztörténelem prédikációban. Csernák Béla. — Tanügy: Az érettségi vizsgálati utasítás. Dóczy Imre. — Közéletünk: A régi gyámintézetekről. Samaritanus. — Külföld: A Bridgeport, Conn.-i magyar református egyház rövid története. Harányi István. — Irodalom. — Különfélék.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A kéki ev. ref. org. kántortanítói állásra egy próba év kikötésével pályázatot hirdetek. Fizetése 1048 korona készpénz évnegyedes előleges részletekben az egyház pénztárából. 3 szobás szabályszerű lakás gazdasági helyiségek és 400 négyszögöl kert haszonélvezete és törvényes stóla circa 50 korona. Kötelessége: a tiszántúli egyházkerület tanterve szernt a III. IV. V. VI. egyes osztályok vezetése. (növendékek száma 52). Minden reggel orgonista-kántori teendők végzése, egyházi jegyzőség. Lelkész akadályoztatása esetén szószéki tiszt teljesítése. Pályázati határidő január 15. Választás ugyanakkor. Személyes megjelenés előnyös. Megválasztott állását azzonnal elfoglalni tartozik.

Kék, (Szabolcs m. u. p. Demecser).

Nagyváthy Ferencz

ev. ref. lelkész, isk. sz. elnök.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikuscsőrendszer szerint, golós-ládaival. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedséggű játszás-móddal bírnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányesabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gözüzemre berendezett harang és ércöntődéje, szivattyúgyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11.—28. SZÁM.

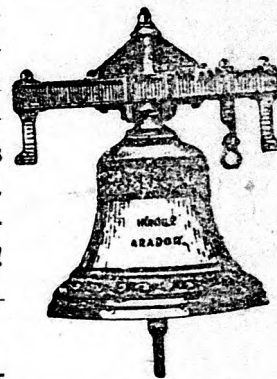
Ajánlja es. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—40% súly és ármegetakarítás éretik el. Kitünő jó hang és tartóságaért több évi jótállás!

Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang-fölszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vasállványokkal. Régi harangoknak vas szerelésre való átalakítását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal vajó becserélését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntetve.

ALAPITTATOTT
1845-ben.

ALAPITTATOTT
1845-ben.

A nagytiszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmébe!

Van szerencsém szives tudomására hozni, hogy a

téli idényre

raktáram mindennemű **férj és fiu ruhákkal** dusan fel van szerelve.

Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból, szolid árak mellett beszerezhetők.

férj és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum esőköpeny

—— (havelock), iskola ruha, zsinatkabát, palást, főveg, stb. ——

Mérék szerint külön osztály. — Ev. ref. papi egyenruhák.

Különös figyelmébe.

Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiai helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitünő tisztelettel

NEUMANN M.

es. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete

DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben.